

УДК 94(477)

Галина Стародубець

**КАДРОВА ПОЛІТИКА РАДЯНСЬКОЇ ВЛАДИ ЯК ЗАСАДНИЧА ДЕТЕРМІНАНТА
ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ СОЦІАЛЬНИХ ПРОЦЕСІВ У ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКОМУ
РЕГІОНІ В ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД**

У статті йдеться про кадрову політику радянської влади в західних областях України в перші повоєнні роки. Вказано, що партійна номенклатура виступала основним суб'єктом радянізації регіону. З огляду на це, центральна влада надавала важливе значення питанню правильного підбору кадрів на ключові партійні посади в західні області України. Від 1944 р. розпочинаються структурні зміни соціальної системи західноукраїнського регіону, зумовлені цілеспрямованою кадровою політикою сталінського режиму. В окрему привілейовану верству виокремлюється партійно-радянська номенклатура.

Ключові слова: партійна номенклатура, більшовицька партія, західні області, бюрократичний апарат, кадри.

Одним із важливих інструментів процесу радянізації західних областей України в 1939–1941 рр. та повоєнний період виступала кадрова політика більшовицької влади. У загальному переліку її нагальних завдань, питання підбору і розстановки керівних партійних, радянських та господарських кадрів стояло чи не найпершому місці порядку денного. Партійно-радянська номенклатура в особі чиновників усіх рангів від більшовицької партії та структурних підрозділів системи Рад складала кістяк сталінської системи командно-адміністративного управління і виступала безпосереднім суб'єктом насадження сталінського режиму в Західній Україні.

Традиційні для західноукраїнського соціуму інститути громадянського суспільства, широко представлені у міжвоєнний період 1920–1930-х рр., у різний спосіб були знищені ще в період першої радянізації 1939–1941 рр. В умовах відновлення радянських інститутів влади у 1944 р., громадянське суспільство, як зона вільна від державного контролю, фактично перестало існувати. Єдиною потужною силою, котра чинила серйозний і запеклий опір одержавленню усіх сфер життя населення західноукраїнського регіону, виступав український самостійницький рух. Знищення його впродовж майже 10 років після початку розгортання процесу радянізації залишалося найголовнішим завданням влади. Адже сам факт його наявності виступав стримуючим чинником реструктуризації західноукраїнського регіону, в тому числі – і його соціальної сфери.

Для боротьби проти УПА та повстанського підпілля влада широко застосовувала інструменти як силового, так і економічного, морально-психологічного тиску. Власне усі, без винятку, здійснювані владою заходи, спрямовані на повномасштабну модернізацію регіону, здійснювалися з огляду на необхідність придушення національного руху Опору. Одним із наслідків такої політики стало переформатування соціуму в системі його якісних і кількісних координат.

Уособленням радянської влади в західних областях України виступала, насамперед, більшовицько-радянська номенклатура в особі посадовців партійних та радянських органів влади. Починаючи з 1930-х рр., партійно-державних чиновники різних рангів стали основною політичною силою сталінського режиму, політичним класом, який пронизував радянську систему згори донизу, а за умов відсутності суспільної сили, здатної протиставити свої ресурси його ресурсам, він перетворювався в абсолютно панівний.

Партійно-радянська номенклатура була одночасно і об'єктом державної політики більшовиків і її суб'єктом. З одного боку, її формування здійснювалося під пильним контролем вищого партійного керівництва (ЦК ВКП(б) і ЦК КП(б)У), яким декларувався алгоритм цього процесу, а з іншого – партійно-радянські чиновники західних областей України виступали своєрідними «промоутерами» радянської влади в регіоні. Вони слугували «приводними пасами» державного механізму, запрограмованого на включення західноукраїнського регіону в загальносоюзну систему координат. Причому йшлося не тільки про єдиний економічний простір, але й, що було не менш важливим, конструювання принципово нового соціуму – «радянського народу». З огляду на це, професійна діяльність усіх, без винятку, номенклатурних посадовців була спрямована на «узурпацію соціального простору, просторового конструювання нової реальності, яка пов'язана з розбудовою нової ієрархії з домінуванням символіки режиму і нових володарів в соціальному ландшафті» [1]. Звідси – надзвичайно важлива роль керівних кадрів, безпосередніх виконавців політики сталінського режиму, а отже – кадрової політики влади, від правильного вибору моделі якої залежали темпи і якість радянізаційних процесів у західних областях України в перші повоєнні роки. Тому основне завдання нашої статті – визначити особливості кадрової політики

більшовицької влади з огляду на вектор трансформаційних соціальних процесів у західноукраїнському регіоні в 1944–1946 рр.

Тема повоєнних трансформацій західноукраїнського соціуму вже стала предметом наукових пошуків низки вітчизняних дослідників [2–5]. Увага вчених зосереджується на причинах і масштабах соціальних переміщень, аналізі національно-етнічного складу переміщуваних суспільних груп, з огляду на часову та територіальну локалізацію тієї чи іншої події.

Узагальнюючи оприлюднені результати досліджень з проблеми, можна виокремити три найголовніші причини, які зумовили суттєві зміни національного та етнічного складу населення регіону в повоєнний період: 1) післявоєнна міграція партійних і господарських керівників, фахівців різних сфер господарської та культурно-освітньої діяльності зі східних регіонів УРСР та СРСР; 2) масштабні депортації мешканців краю у відділенні місцевості СРСР; 3) польсько-український трансфер населення 1944–1946 рр. На нашу думку, найбільш потужний вплив на зміну соціальної структури західноукраїнського регіону в період його другої радянзації, мало переміщення в західні області України «внутрішніх іммігрантів», тобто різного роду спеціалістів, відряджених за цільовою рознарядкою ЦК КП(б)У з інших регіонів СРСР.

Окреме місце в цій категорії кадрів посідають партійні посадовці, тобто особи, котрі не просто виконували функціональні обов'язки партійно-державного чиновника, а безпосередньо впливали на характер і темпи протікання суспільно-політичних процесів у регіоні. Опосередкованим свідченням високого рівня їх затребуваності, відразу після звільнення західних областей України, є той факт, що у перші місяці їх сюди прибуло на декілька порядків більше, ніж спеціалістів інших сфер діяльності, в тому числі й представників радянських органів влади. Причина цього криється в суті радянської політичної системи, засадничою ознакою якої виступало аксіоматичне визнання керівної і спрямовуючої ролі більшовицької партії. Керівний апарат ВКП(б) «був політичним центром номенклатури, визначаючи набір соціальних, політичних і моральних вимог до неї. Номенклатура ж відносно суспільства виступала інституціоналізуючою соціальною групою, здійснювала політичний і ідеологічний, частково моральний, контроль» [6, с.43]. Власне на регіональну партійну номенклатуру покладалися обов'язки налагодження процесу функціонування системи влади, в тому числі шляхом підбору та розстановки керівних кадрів. Якість реалізації нею кадрової політики перебувала в абсолютній залежності від рівня її професійності. Тому, предметом нашої наукової розвідки є партійна номенклатура, а саме: її керівне ядро в особі високопосадовців обкомів, райкомів і міськкомів КП(б)У.

Насамперед зазначимо, що виконання функції суспільного інтегратора, консолідуючої сили, вимагало від партноменклатури «певних якостей, які відрізняли її від основної маси населення. Тому формування номенклатури не могло бути «стихийним». «демократичним» процесом, оскільки це погрожувало б засадам комуністичної влади в силу стихійних впливів знизу» [6, с.43]. Вже 2 лютого 1944 року оргбюро ЦК КП(б)У ухвалило постанову про «Відбір керівних партійних і радянських працівників для роботи в західних областях УРСР». Центральний комітет зобов'язував Харківський, Ворошиловградський, Полтавський, Сумський, Дніпропетровський, Сталінський, Запорізький обкоми КП(б)У підібрати 450 осіб з відповідними якостями, з них 140 – для роботи на посадах перших секретарів райкомів партії та 150 – на посадах голів райвиконкомів. До 15 лютого пропонувалося відрядити 300 працівників, які володіли українською мовою, і в їх числі всіх, хто у 1939–1941 рр. працював у Волинській та Ровенській областях [19, арк.10–20].

У березні-серпні 1944 р. мали місце чергові хвилі мобілізаційної акції партійно-радянських працівників для роботи в західноукраїнський регіон. 25 жовтня і 27 грудня 1944 р. ЦК КП(б)У прийнято рішення, на виконання якого в у західні області республіки направлено 13657 керівних кадрів. Мобілізаційні заходи влади дали позитивні результати – згідно з офіційною статистикою, до квітня 1945 р. зі східних областей відрядили до 49 тис. керівних кадрів, що дало можливість укомплектувати штати обласних комітетів КП(б)У західних областей УРСР на 86,5 % [7, с.95].

Позитивна динаміка процесу відновлення радянської влади у західноукраїнському регіоні в перші повоєнні роки стала можливою завдяки широкому залученню для роботи в державних і партійних установах фахівців з немісцевою пропискою. Така політика в умовах тотального дефіциту власних управлінців, з одного боку, дозволила пришвидшити темпи відбудови зруйнованого війною господарства, інтегрувати регіон у республіканську та загальносоюзну систему, а з іншого – сприяла поглибленню соціально-політичного конфлікту лінією розмежування на «своїх» та «чужих». Ідентифікація «чужих» здійснювалася за ознакою їхнього походження, мови спілкування, політичної орієнтації, зокрема, членства у лавах ВКП(б), перебування на номенклатурній посаді.

Номенклатурна система відразу напрацьовувала фільтраційну схему соціально-політичних обмежень щодо кандидатів на заміщення вакантних посад керівників, закладаючи тим самим основу для формування привілейованої соціальної страти як всередині західноукраїнського

суспільства, так і партійно-державної номенклатури. У цьому контексті варто зауважити, що практика призначення на відповідальні посади відряджених зі східних та південних регіонів УРСР спеціалістів, яка мала місце в перші повоєнні роки, збереглася до кінця сталінської епохи. В силу різних причин регіональні керівники дуже неохоче ділилися владою з представниками місцевої еліти, надаючи перевагу «політично благонадійним».

За умов тоталітарної організації влади та жорсткого селекційного відбору, керівні крісла в районному чи обласному комітетах КП(б)У могли обіймати тільки перевірені кадри. Такими, зазвичай, були відряджені згідно з рознарядкою ЦК КП(б)У комуністи з інших регіонів держави. Так само довірою більшовицької влади користувалися демобілізовані бійці Червоної армії та учасники партизансько-підпільного руху. Значним «попитом» користувалися партійно-радянські функціонери, що працювали в західноукраїнському регіоні в довоєнний період (1939–1941 рр.). Після відповідної перевірки їм здебільшого доручали очолювати найбільш відповідальні ділянки роботи. Уродженці краю через політичну «неблагонадійність», безпартійність, небажання співпрацювати з владою займали другорядні позиції у владній ієрархічній драбині.

Упродовж перших повоєнних років кадрова політика змінювалася залежно від військово-політичних та економічних умов. У 1944 р. – першій половині 1945 р. місцеві активісти на партійну роботу практично не залучалися. Влада ставилася до них з великою недовірою і регіональне керівництво не бажало брати на себе відповідальності за їхню роботу, аби, у випадку чого, не бути звинуваченому у «втраті політичної пильності». Від середини 1945–1946 рр. очевидною стала інша тенденція – заходи влади у регіоні були спрямовані на посилення кадрового потенціалу партійного апарату, що виявлялося у підвищенні вимог до освітнього рівня, ідеологічної і професійної підготовки кандидатів на номенклатурні посади. Для заміщення вакантних посад партійних, радянських чи господарських структур активно формується кадровий резерв партійно-радянських номенклатурних працівників з числа тих, хто свого часу прибув в регіон за рознарядкою ЦК КП(б)У, колишніх фронтовиків, партизанів, підпільників і, навіть, місцевих активістів.

«Кадровий десант» зі східних регіонів республіки не вирізнявся високими моральними якостями, мав низький освітньо-професійний рівень підготовки, переважна його більшість не володіла або недостатньо володіла українською мовою. Останнє стало настільки серйозною проблемою, що обласні керівники неодноразово змушені були інформувати про це ЦК КП(б)У. Секретар відділу кадрів Станіславського обкому 15 січня 1945 р. у своєму звіті зазначав: «Частина працівників, які прибули в область слабо володіють українською мовою, що є надзвичайно великим гальмом у їхній практичній роботі, особливо в районах» [8, арк.9]. Наприклад, Ворошиловградський ОК КП(б)У направив інструктором відділу пропаганди і агітації Станіславського обкому партії Лаухіну Марію Іванівну, яка зовсім не володіла українською мовою [7, арк.12], а на посаду інструктора – Петрова, який зовсім глухий, нервовохворий і хворів відкритою формою туберкульозу [10, арк.3]. Не володіли українською мовою завідувач інструкторським відділом Заболотівського райкому партії Борзих та інструктор оргвідділу Дяченко [10, арк.4]. Неважко здогадатися, що такі управлінці не просто не користувалися авторитетом серед місцевого населення, а виступали «живою наочною» для оунівської антирадянської пропаганди, яка саркастично «висвітлювала роль панівної партійної кліки і «лучших людей комунізму» з орденами та різними привілеями» в побудові «світлого комуністичного майбутнього» [11, с.472].

У сучасній історіографії поширеною є думка про те, що більшість керівних кадрів Західної України в повоєнний пізньосталінський період були росіянами. Згідно зі статистичними даними, які наводить у своїй роботі М. Леськів, у 1944–1953 рр. «більше 53 % комуністів західних областей України були росіянами та ще 30 % представниками інших народів СРСР» [12, с.10]. За інформацією А. Іщенка, «серед усієї номенклатури Львівської області станом на травень 1945 р. 27,7 % становили росіяни. Їх із загальної кількості на партійні органи припадало 15 %, на комсомольські – 13 %. Росіяни, зазвичай, очолювали в парторганах відділи, що займалися організаційною, адміністративною роботою, керівництвом комсомольських, профспілкових організацій. Тобто ті структури, які спрямовували кадрову політику» [13, с.114]. Схожої думки дотримується Р. Лозинський, за спостереженнями якого, зокрема, до м. Львова «найбільше росіян прибувало з Москви, Московської, Воронежської, Курської та деяких поволзьких областей, Краснодарського краю та Ленінграда. Зі східних областей РРФСР поверталися здебільшого виселені туди перед війною українці та поляки. Чимало також було переселенців з Білорусії, Узбекистану, Казахстану, Молдавії та Грузії» [3, с.349–357].

Починаючи з 1944 р., спостерігаються зміни й у структурі населення Волинської області. На думку В. Надольської, з того часу «починає помітно збільшуватися кількість росіян. Більше половини російського населення регіону припадає на адміністративно-керівний апарат, переважна частина в якому належала партійним працівникам, службовцям НКВС, суду і прокуратури» [14, с.86]. Р. Попп виділяє «цілі функціональні сфери різних національних груп. Силкові структури,

суд чи прокуратура були прерогативою передовсім росіян. Посади голів виконкомів усіх рівнів вважалися переважно «українськими». Проте в партійних комітетах, насамперед районних ланок, серед трьох перших секретарів, як звичайно, обов'язково був представник російської національності, найчастіше на посаді другого секретаря. Найбільше росіян у парторганах було серед інструкторів, вони керували відділами адміністративних органів» [3, с.354].

Загалом погоджуючись з висновками вітчизняних науковців, вважаємо за необхідне звернути увагу на деякі особливості національного аспекту в підборі партійних кадрів для роботи в західних областях. Аналіз архівних документів досліджуваного нами періоду дозволив зробити висновок про те, що, принаймні в 1944 р., більшість партійних працівників були українцями за національною приналежністю. «Наприклад, в липні 1944 р. зі 155 номенклатурних працівників Ровенської області українці становили 130 осіб (84 %), росіяни – 24 (16 %). Через рік співвідношення принципово не змінилося: серед 71 відповідального працівника Ровенського обкому КП(б)У було тринадцять (18,3 %) росіян, один (1,4 %) осетин, 57 (80,3 %) українців. У Тернопільській області зі 191 чиновника 157 складали українці і лише 28 – росіяни, у Дрогобицькій – серед 86 посадовців 75 були українцями, в Станіславській, відповідно, 162 зі 194. На початок 1945 р. апарат Станіславського обкому КП(б)У включав у себе 85 працівників, з яких 69 (81 %) складали українці. Судячи з інформації, поданої у звіті про роботу відділу кадрів Дрогобицького обкому КП(б)У впродовж січня – грудня 1945 р., національний зріз партійно-радянської номенклатури обласного комітету партії мав такий вигляд: «400 (76 %) осіб – українці, 113 (21,4 %) – росіяни, 15 (2,6 %) – інші». Станом на 1 січня 1946 року в штаті обкому, міськкомів та райкомів КП(б)У Тернопільської області нараховувалося 226 чиновників високого рангу. Майже 84 % (189 осіб) з них були українцями, 14 % (31 особа) – росіянами і 2 % (6 осіб) – представниками інших національностей» [15, с.78]. Схиляємося до думки, що такі пропорції національної приналежності високопосадовців були загалом витримані в усіх західноукраїнських областях.

Слід підкреслити, що вище партійне керівництво держави і республіки намагалося тримати цю проблему на контролі. Практично в усіх інформаційних повідомленнях, довідках про кадровий склад партійних, радянських та господарських органів західних областей УРСР окремою графою фіксувалася національна приналежність посадовців або ж кандидатів на посади. У багатьох звітах місцевих керівників, адресованих вищому партійному керівництву, окрема увага звертається на те, як ведуть себе відряджені на роботу в західноукраїнський регіон у новому для них етнокультурному та мовному середовищі.

Для прикладу, один з партійних чиновників, відряджений ЦК КП(б)У в Дрогобицьку область з перевіркою, у своєму звіті висловлював занепокоєння з приводу поведінки окремих посадовців області. Зокрема, він писав: «В Меденицькому районі значна частина агітаторів проводить бесіди з населенням тільки російською мовою. Секретар райкому партії т. Задорожко, незважаючи на те, що знає українську мову, доповідь на районних партійних зборах робив російською мовою. На зборах Бориславської міської партійної організації не дали слова голові виконкому міськради Шаповалові тільки тому, що він відмовився виступати українською мовою» [16, арк. 20].

Оскільки такі випадки були далеко не поодиноким явищем в усіх без винятку західних областях, можна зробити висновок, що з суто формальної точки зору в 1944 р. – першій половині 1946 р. переважна більшість партійних функціонерів регіону були українцями за паспортом. Але фактично приїжджі спеціалісти часто-густо не володіли українською мовою і, зазвичай, послуговувалися, особливо у службових справах, тільки російською. Більше того, не вважали за потрібне пристосовуватися до нового етнокультурного середовища. Тому коректним буде зазначити, що однією з характерних ознак партійної номенклатури західних областей України була їхня «не українськість», причому не у сенсі національного походження, а позиціонування себе як російськомовної «радянської людини».

Публічна демонстрація партійно-державними чиновниками відкритої зневаги до «аборигенів», ігнорування їх традицій, звичаїв, культури, способу життя і т.п. поглиблювала соціальний конфлікт, загострювала й до того складні стосунки більшовицько-радянської влади з місцевим населенням. Новоприбулі зі сходу України та СРСР, загалом необізнані з регіональними мовно-культурними особливостями, провокували саботаж та неприйняття їхніх дій з боку західних українців, багатьом з яких була очевидно відчуженість надісланих сюди партійних і державних чиновників.

Не можна не відзначити ще однієї особливості етнічного зрізу західноукраїнського соціуму повоєнного періоду. В силу об'єктивних причин за роки війни в регіоні значно скоротилася частка єврейського населення, натомість в перші місяці після визволення помітно зросла кількість поляків. Наприклад, в 1944 р. в Дрогобицькій області поляки становили 20,3 % від усього населення [4, с.85], тому мали відповідне представництво в обласних, міських та районних органах влади. Однак «в червні-липні 1945 р. певна кількість працівників польської національності виїхала до Польщі, що стало причиною того, що апарати зазначених органів мали недокомплект кадрів» [17, арк.13]. 3

іншого боку, після організованої більшовицьким режимом кампанії примусового переселення поляків з України до Польщі, а також внаслідок упровадження в життя сталінської кадрової політики західноукраїнський регіон стає українським за більшістю населення.

З початку 1946 р. спостерігається зміна вектору кадрової політики – основний акцент ставиться на «висунення на керівну роботу і доукомплектування партійно-радянського і господарського апаратів головним чином за рахунок резерву обкому, міськкому і райкомів КП(б)У, а також відомчих організацій» [18, арк. 23]. Формування такого резерву, поміж іншого, стало можливим завдяки кількісному зростанню лав ВКП(б) у західних областях України. Його основу складали особи, котрі впродовж попередніх років (1944–1945 рр.) працювали в системі Рад або очолювали окремі підрозділи культурно-освітніх, господарських, фінансових структур. Значного поширення набуває практика переміщення посадовців знизу-вгору ієрархічною партійно-номенклатурною драбиною.

Причиною таких переміщень могла бути: необхідність підсилення партійно-господарської ділянки роботи в якомусь із районів області; посадове підвищення службовця, який належним чином виконував свої обов'язки, або ж навпаки, службове пониження у зв'язку з нездатністю здійснювати керівництво. Основу такого кадрового резерву, зазвичай, складали комуністи, кандидати в члени ВКП(б), або комсомольці.

Поштовхом для активізації цієї ділянки роботи стала постанова ЦК ВКП(б) від 16 липня 1946 р. «Про підготовку, підбір і розподіл керівних партійних і радянських кадрів в українській парторганізації» та рішення XIII пленуму ЦК КП(б)У. Це мало надзвичайно важливе значення, з огляду на необхідність (як політичного, та і господарського характеру) залучення до процесу партійно-державного управління західноукраїнським регіоном вихідців з місцевого населення.

Отже, кадрова політика більшовицько-радянської влади виступала одним із важливих детермінант трансформаційних соціальних процесів у західних областях України в 1944–1946 роках. Результатом її реалізації стала зміна традиційної соціальної структури регіону на її глибинному рівні. Починаючи з 1944 р., партійна номенклатура в своїй масі сформована з представників не місцевого населення, займала нішу привілейованої верстви соціуму, наділеної максимально широкими правами і повноваженнями щодо конструювання нового соціального простору в рамках радянської політичної системи.

Список використаних джерел

1. Медушевский А. Н. Сталинизм как модель социального конструирования. К завершению научно-издательского проекта / А. Н. Медушевский // Вестник Европы. – 2011. – № 30. – Режим доступу: <http://magazines.russ.ru/vestnik/2011/30/me34.html>.
2. Лозинський Р. Етнічний склад населення Львова (в контексті суспільного розвитку Галичини) / Р. Лозинський. – Львів, 2005. – 358 с.
3. Попп Р. Депортаційно-переселенські процеси в Дрогобицькій області (1944–1953 рр.) / Р. Попп // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. – 2014. – Вип. XXXVIII. – С.203–206.
4. Терлюк І. Етнодемографічна ситуація у західних областях України в 1944 р. / І. Терлюк // Вісник Львівського університету. Серія Історія. – Вип. 29. – Львів, 1993. – С.81–87.
5. Сорока Ю. Політичні та економічні чинники міграційних процесів в західних областях УРСР в 1944–1950-х роках / Ю. Сорока // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Історія. – Вип. 91–93. – Київ, 2003. – С. 60–63.
6. Мохов В. П. Номенклатурная организация власти: функциональные пределы / В. П. Мохов // Наукові праці історичного факультету Запорізького державного університету. – Запоріжжя: Просвіта, 2008. – Вип. XXIII: Політична еліта в історії України. – С. 38–50.
7. Петляк Ф. А. Партийное руководство Советами на Украине в годы Великой Отечественной войны (1941–1945) / Ф. А. Петляк. – К.: Вища школа, 1986. – 182 с.
8. Державний архів Івано-Франківської області (далі – Держархів Івано-Франківської обл.), ф. П-1, оп. 1, спр. 175.
9. Держархів Івано-Франківської обл., ф. П-1, оп. 1, спр. 205.
10. Центральний державний архів громадських об'єднань України (далі – ЦДАГО України), ф. 1, оп. 1, спр. 300.
11. Федун Петро-Полтава. Концепція Самостійної України. Том. 2. Документи і матеріали / упор. і відповідальний ред. М. Романюк; НАН України. Інститут українознавства ім. І.Крип'якевича; Центр незалежних студій. – Львів, 2015. – 893 с.
12. Леськів М. М. Радянський режим у західних областях України (1944–1953 рр.): дисертація на здобуття наукового ступеня к. і. н. за спеціальністю 07.00.01 – історія України. – Львівський національний університет імені Івана Франка. – Львів, 2008. – 178 с.
13. Іщенко А. Західна Україна у документах з'їздів та пленумів ЦК КП(б)У: 1944–1953 рр. / А. Іщенко // Архіви України. – 2011. – № 2–3. – С. 108–122.
14. Надольська В. Друга світова війна і доля національних меншин Волині / В. Надольська // Друга світова війна і доля народів України: Тези доповідей 3-ї Всеукраїнської наукової конференції. – К.: «Зовнішторгвидав України», 2008. – С. 84–87.
15. Стародубець Г. Місіонери червоної влади (партійно-радянська номенклатура західноукраїнських областей в 1944 – на поч. 1946 рр.). – Житомир, 2016. – 348 с.
16. ЦДАГО України, ф. 1, оп. 46, спр. 30.
17. ЦДАГО України, ф. 1, оп. 23, спр. 1564.
18. Державний архів Львівської області, ф. П-3, оп. 2, спр. 107.
19. ЦДАГО України, ф. 1, оп. 45, спр. 23.

Галина Стародубець

КАДРОВАЯ ПОЛИТИКА СОВЕТСКОЙ ВЛАСТИ КАК ОСНОВНАЯ ДЕТЕРМИНАНТА ТРАНСФОРМАЦИОННЫХ СОЦИАЛЬНЫХ ПРОЦЕССОВ В ЗАПАДНОУКРАИНСКОМ РЕГИОНЕ В ПОСЛЕВОЕННЫЙ ПЕРИОД

В статье говорится о кадровой политике советской власти в западных областях Украины в первые послевоенные годы. Указано, что партийная номенклатура выступала основным субъектом советизации региона. Учитывая это, центральная власть оказывала важное значение вопросу правильного подбора кадров на ключевые партийные должности в западных областях Украины. С 1944 г. начинают структурные изменения социальной системы западноукраинского региона, обусловленные целенаправленной кадровой политикой сталинского режима. В отдельную привилегированную прослойку выделяется партийно-советская номенклатура.

Ключевые слова: партийная номенклатура, большевистская партия, западные области, бюрократический аппарат, кадры.

Galyna Starodubets

THE PERSONNEL POLICY OF THE SOVIET POWER AS A FUNDAMENTAL DETERMINANT OF THE TRANSFORMATIONAL SOCIAL PROCESSES IN WESTERN UKRAINE AFTER THE WAR

The personnel policy of the Soviet power in western regions of Ukraine in the first years after the war is described in the article. It is mentioned that the party nomenclature was the main subject of the Sovietization of the region. This was the reason for the central power to pay particular attention to the process of the correct recruiting for the key party positions in western regions of Ukraine. Together with 1944 the structural changes of the social system of the region of Western Ukraine begin. They are caused by direct personnel policy of the Stalin regime. In particular, the party-soviet nomenclature forms the single privileged layer.

Key words: party nomenclature, bolshevists' party, western regions, bureaucratic apparatus, staff.

УДК 94(477):314.15 «1940/1960»

Наталія Касьянова

СТАН ТА ПРИЧИНИ ПЕРЕСЕЛЕНЬ В РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ В 1940–1960-Х РР.

У статті увага зосереджена на причинах, пов'язаних з впливом адміністративно-бюрократичної системи та особистісними мотивами потенційних мігрантів. Зроблено висновок про домінування з боку держави економічних та політичних причин, зокрема підвищена потреба в трудових ресурсах під час відбудови та подальшого нарощування економічного потенціалу; зменшення кількості працездатного населення; збільшення площ ріллі на Півдні та Сході республіки; формування соціальної бази підтримки радянської влади в окремих регіонах УРСР. Серед особистісних мотивів переселенців виокремлено: бажання покращити матеріальний стан та житлові умови; низький рівень культурно-побутового обслуговування; важкі виробничі умови; відсутність можливості соціально-професійного зростання; несприятливий клімат тощо.

Ключові слова: організована міграція, сільськогосподарські переселення, організований набір робітників, економічні причини, політичні причини.

Дослідження переселенського процесу в УРСР в 40–60-ті рр. ХХ ст. передбачає наявність двох учасників – держави з одного боку та переселенців – з іншого. Вивчення міграцій з точки зору потреб держави є необхідним для її подальшого регулювання за кількістю, складом і спрямованістю потоків. У радянській державі її дослідження обумовлювалось передусім необхідністю виконання народногосподарських планів, підвищення ефективності суспільного виробництва, більш-менш рівного розміщення трудових ресурсів, освоєння малорозвинутих районів тощо. З точки зору самих мігрантів, переселення повинні були задовольнити їх індивідуальні потреби – більш вищий рівень життя, умови для здобуття освіти, підвищення кваліфікації, отримання роботи відповідно особистим здібностям, спеціальністю, складом розуму і характеру, сімейними обставинами тощо. Отже, зазвичай, кожна зі сторін мала свої інтереси та активно стимулювала і підтримувала цю політику. Нерідко інтереси обох сторін перетиналися, що надавало процесу переселення динамічності. Тим не менш, на певних етапах, спостерігалися розбіжності.